

ALANER İMAMOĞLU

DÜNYA VE EDEBİYAT

KISA BİR GİRİŞ

SELÇUK
UNIVERSITY
PRESS

DÜNYA VE EDEBİYAT

KISA BİR GİRİŞ

ALANER İMAMOĞLU

SELÇUK
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

DÜNYA VE EDEBİYAT: Kısa Bir Giriş

Yazar: Alaner İMAMOĞLU

ORCID: 0000-0003-3509-066X

Kapak Tasarım&Mizanpaj: Tuğçe DELEN

Selçuk Üniversitesi Yayınları: Haziran, 2026

ISBN: 978-975-448-262-1

DOI: <https://doi.org/10.59726/SUPress/9789754482621>

Anahtar Kavramlar: 1. Dünya Edebiyatı, 2. Karşılaştırmalı Edebiyat, 3. Edebiyat Kuramı, 4. Kültürel Çalışmalar, 5. Post-Kolonyalizm.

Atf için: İmamoğlu, A., (2026), Dünya ve Edebiyat: Kısa Bir Giriş, Selçuk Üniversitesi Yayınları.

Selçuk Üniversitesi Yayınları, Bilimsel Yayınlar Koordinatörlüğü bünyesinde.

Yayıncı: Selçuk Üniversitesi Yayınları

Yayıncı Sertifika Numarası: 43463

Bilimsel Yayınlar Koordinatörü: Prof. Dr. Tuncer ACAR

Adres: Selçuk Üniversitesi Yayınları, Alaeddin Keykubat Yerleşkesi, Akademi mah. Yeni İstanbul Cad. No:369

Posta Kodu: 42130, Selçuklu-Konya/Türkiye

Web: yayinevi.selcuk.edu.tr

E-posta: yayinevi@selcuk.edu.tr

Tel: 0 (332) 241 00 41

Bu çalışma Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) lisansı altındadır. Bu çalışmanın bir kopyasını görüntülemek için şu adresi ziyaret edin: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Bu lisans, yazar atfının açıkça belirtilmesi koşuluyla, ticari kullanım için değil, kişisel kullanım için çalışmanın herhangi bir bölümünün kopyalanmasına izin verir.

WORLD AND LITERATURE

A SHORT INTRODUCTION

ALANER IMAMOGLU

WORLD AND LITERATURE: A SHORT INTRODUCTION

Author: Alaner IMAMOGLU

ORCID: 0000-0003-3509-066X

Cover Design&Layout: Tuğçe DELEN

Selcuk University Press: June, 2026

ISBN: 978-975-448-262-1

DOI: <https://doi.org/10.59726/SUPress/9789754482621>

Keywords: 1. World Literature, 2. Comparative Literature, 3. Literary Theory, 4. Cultural Studies, 5. Post-Colonialism.

Cite This: Imamoglu, A., (2026), World and Literature: A Short Introduction, Selcuk University Press.

Selcuk University Press in under the body of Scientific Publications Coordinatorship.

Publisher: Selcuk University Press

Publisher Certification Number: 43463

Scientific Publications Coordinator: Prof. Dr. Tuncer ACAR

Adres: Selçuk Üniversitesi Yayınları, Alaeddin Keykubat Yerleşkesi, Akademi mah. Yeni İstanbul Cad. No:369

Posta Kodu: 42130, Selçuklu-Konya/Türkiye

Web: yayinevi.selcuk.edu.tr

E-posta: yayinevi@selcuk.edu.tr

Phone: 0 (332) 241 00 41

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

This license allows for copying any part of the work for personal use, not commercial use, providing author attribution is clearly stated.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	7
Başlangıç Olarak Bir Dünya Edebiyat.....	11
BİRİNCİ BÖLÜM: Edebiyat Kuramı	13
Edebiyat Ne İşe Yarar?	15
Edebiyatın Kapsamı ve Yenilik Meselesi.....	24
Edebiyat Neydi Peki?.....	30
İKİNCİ BÖLÜM: Karşılaştırmalı Edebiyat	33
Edebiyatın Çoğul Hâli.....	35
Edebiyat ve Uluslararasılık	38
Dünya Edebiyatı.....	40
Edebiyat ve Yirminci Yüzyıl Hürmanizmi.....	42
Edebiyatın Sınırları	44
Genel Anlamıyla Karşılaştırmalı Edebiyat	48
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: Kültürel Çalışmalar	55
Kültürü Üretmek ve Tüketmek	57
Bir Dünya Kültür	61
Küresel Kültür ve Kimlik Meselesi	70
Kültür Deyince.....	72
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: Post-Kolonyal Çalışmalar	81
Dünya ve Güç Meselesi	83
Ötekiliğin Farklı Tonları	83
İki Kutuplu Dünya	86
Çağdaş Dünyanın Post-Kolonyal Hâlleri.....	92
BEŞİNCİ BÖLÜM: Cinsiyet ve Cinsellik Çalışmaları	95
Edebiyatın Cinsiyeti.....	97
Cinsiyet Krizi	98
Bir Dünya Cinsellik	100
Çağdaşlaşan Cinsiyet	104
ALTINCI BÖLÜM: Çeviri Çalışmaları	109
Edebiyatın Aktarımı	111
Sistem İçerisindeki Yabancı: Çeviri Edebiyatı.....	112
Dünyanın Çevrilemezliği, Ötekinin Ötekiliği: Çeviri Mümkün Müdür?	115
Bir Dünya Çeviri.....	119
SONUÇ	125
KAYNAKÇA	128
ÖZGEÇMİŞ	131

GİRİŞ

Bu kitabın ilk iki bölümüne isimlerini veren edebiyat kuramı ve karşılaştırmalı edebiyat, günümüz şartları altında edebiyat üzerine küresel anlamda yaklaşımlar geliştirmeye olanak tanıyan iki akademik sahayı işaret etmektedir. Zira bugün, edebiyat ile tanımlanan dil, sanat ve kültürün etkileşim noktaları ve olanakları oldukça artmıştır. Bir diğer deyişle, edebiyat denince bugün akla sadece yazılı eserler değil ifadeye yönelik birçok unsur gelmektedir. Söz gelimi, konuştuğumuz dil, sadece kitaplarda kendine yer bulan bir gerçeklik değil, reklamlarda, dizilerde, sloganlarda, sanat eserlerinde karşımıza farklı biçimleri ile çıkan çok daha geniş bir olgudur. Yine dil ile bağlantılı olarak kültür, yalnızca folklorik bir unsur olmaktan öte, kimliği, cinsiyeti tanımlama, sınırlama eğilimleri olan bir gerçekliği tanımlar. Dolayısıyla, tanımını bu denli genişleten edebiyat için sadece milli edebiyat eserleriyle biçimsel olarak yetinmek, edebiyatı en dar anlamıyla sadece edebî standartlara göre ele almak olası bir durum değildir.

Yirmi birinci yüzyılın dünyası, Birleşmiş Milletler verilerine göre iki yüze yakın bağımsız ülkenin meydana getirdiği bir dünya anlamına gelmektedir. Resmî olarak tanınan ya da tanınmayan bunca ülkenin dili, kültürü ve edebiyatı, yine bu ülkeler içerisinde varlığını sürdüren bölgesel ya da göç hareketleri sonucu kendine yer bulan diller, kültürler ve edebiyatların oluşturduğu çetrefilli resim, dünyayı karmaşık ve hatta belki göz korkutucu gösterebilir. Bu denli karmaşık görünen bir durumu neresinden tutacağımız, bununla nasıl baş edeceğimiz, dünyayı kapsayıcılık ilkesi ile nasıl değerlendirebileceğimiz soruları edebiyat ve dünya arasındaki ilişkinin kolay olmadığına dair net bir fikir vermektedir. Tam da bundan ötürü, bir edebiyat araştırmacısının, milli edebiyatın alışılmış sınırlarının dışına çıkmaya karar vererek tüm bu karmaşık durumla yüzleşmeyi göze alması cesurca bir adım değer taşımaktadır. Bu bir bakıma, konfor alanının dışına çıkıp, edebiyatı tek sesli, birbirine benzer eserlerin meydana getirdiği pasif, toplama, eğreti ve kendini tekrar eden bir bütünden ziyade, farklılığın ve kendine özgülüğün bir ifadesi olarak görmek demektir ki bu da geleneksel edebiyat anlayışının ötesine geçerek ilerici ve çağdaş olma potansiyeli barındıran eleştirel bir bakış açısı edinmenin yolunu açacak bir hamle olarak ele alınabilir.

Edebiyatların, dillerin, kültürlerin çokluğunu ve çeşitliliğini baş ağrıtıcı, korku uyandırıcı bir sorun olarak kabul etmek yerine, bu çokluğu ve çeşitliliği alışılmadık kuramsal sorular sorduracak, yeni yaklaşımlara zemin hazırlayacak verimli bir problem gibi görmek, işin seyrini bambaşka bir noktaya taşıyacaktır. Zira bu şekilde ele alınan bir probleme dair sunulan her yaklaşım edebiyat ve dünya ilişkisine dair fikirleri daha elverişli ve yeniliğe açık bir düzleme oturtmaktadır. Bu yaklaşımların kimisi olağan ötesi ya da aykırı fikirler öne sürmekte, kimisi geleneksel fikirleri devam ettirme eğilimi göstermekte, kimisi daha önce ortaya atılmış fikirleri tekrar edebilmektedir. Ancak burada önemli olan edebiyatın pasif bir “güzel sanat” olmaktan çıkıp eleştirilerin odak noktası hâline gelmiş akademik bir sahaya dönüşmesidir. Bir dünya edebiyat bir dünya problem demektir. Bir dünya probleme ise bir dünya yaklaşım sunma gereği söz konusudur. Tam da bu sebepten, ortaya atılan her yeni yaklaşım, yeni tartışmalara kapı açmaktadır. Bu yaklaşımların aykırılığı, geleneksel karakteri ya

da tekrarcı özelliklerinin hepsi eleştirinin konusudur. Böyle bir noktada edebiyat araştırmacısı, ortaya atılan fikirler üzerinden kendi yaklaşımını geliştirme, olgunlaştırma imkânını elde edecektir.

Bir dünya edebiyatla baş etmek durumunda kalmak, basit genellemeleri, eleştirel yönü gelişmemiş yöntemleri, daha kapsayıcı, yeniliklere daha açık bir düzleme taşıyarak, aynı söylem ve tartışmaların ötesinde, farklılıklara yönelmek anlamına gelmektedir. Bu yöneliş, ilk bakışta bir kayboluş izlenimi verebilir. Ancak burada söz konusu olan, sürekli olarak aynı yolların dışına çıkılarak yeni yollar, yeni manzaralar keşfedecek türden bir kayboluş olacaktır. Yeter ki edebiyat ve dünya kavramlarına dair çerçevenin sınırları gelişmeye ve genişlemeye dönük bir yol izlesin. Ancak hatırlanması gereken şu ki dünyadaki edebiyatların meydana getirdiği karmaşık resim ve fikir ile baş başa kalındığında birtakım rehber ilkelere, kilometre taşlarına ihtiyaç olacaktır. Yani söz konusu olan, sayısız fikrin içerisinde kendini kaybetmek değil, bu fikirleri edebiyat ile bağ kuracak, onu tartmaya yarayacak, araştırmalarımızda dinamik bir yön belirleyecek bir yola koyulma olarak görmektir. Aksi takdirde, bir dünya edebiyat neresinden tutacağını bilemediğimiz, nasıl izlenmesi gerektiğine dair bir fikrimizin olmadığı eğreti, anlamsız bir resim olarak durmaya devam edecektir.

Dünya ve edebiyat ilişkisini irdeleme noktasında kuramların ve yaklaşımların rehberliği paha biçilmez bir önem taşımaktadır. Bir diğer deyişle, edebiyat bu kuram ve yaklaşımlar sayesinde güncel dünya şartlarına ayak uydurma güdüsü edinmiştir. Bunların bir kısmı ya da birçoğu tatmin edici, açık ve kapsayıcı olmayabilir. Ancak yalın olarak bir kuramın tatmin etme, son sözü söyleme gibi bir iddiası olabileceğini düşünmek de gerçekçi olmaz. Edebiyat fizik gibi dünyanın sırlarının tek tek çözüldüğü, soruların kesin ve nihai cevaplar bulabildiği pozitif bir bilim alanı değildir. Edebiyatta önemli olan cevaplardan ziyade sorulardır. Bu soruların çeşitliliği ve yeniliği ile dünya ve edebiyat ilişkisi daha anlamlı bir nitelik kazanmaktadır. Burada hedeften daha önemli olan sürecin kendisidir. Bu sebeple, kuramsal formda sunulan fikir ya da fikirlerin yer aldığı bir eserin okumasını yaptığımızda, eserde ortaya atılan bakış açısını eleştirmemiz için de kendimize imkân yaratmış sayılırız. Nitekim kuram ve yaklaşımları canlı tutan da bu eleştiriler olmaktadır. O yüzden edebiyata dair ortaya atılan her eleştiri onun kuramsal yönünü güçlendirmektedir ve bu da yeni tartışmaları mümkün kılacak yeni yollar demektir.

Edebiyatın dünya ile ilişkisi noktasında yeni tanımlar edinmesi sonucu, üniversitelerde kurulan akademik kürsüler edebiyat için bir dönüm noktası olmuştur. Özellikle 1950 sonrasında hızlı bir gelişme gösteren kuramlar edebiyata bakışı radikal bir değişime uğratmıştır. İlk etapta karşılaştırmalı edebiyat gibi şemsiye işlevi gören bölümler bünyesinde kendine yer bulan söz konusu kuramsal faaliyetler, sonrasında zengin bir literatüre erişen bağımsız alanlar olma yoluna girmişlerdir ve birer disipline dönüşmüşlerdir. Bu çerçevede “studies” ile biten, başta kültürel çalışmalar (cultural studies), post-kolonyal çalışmalar (postcolonial studies), cinsellik ve cinsiyet çalışmaları (gender and sexuality studies), çeviri çalışmaları (translation studies) olmak üzere sosyal ve beşerî bilimlere yönelik kuramsal önermeler ve tartışmalara zemin sağlayan akademik alanlar gelişim göstermişlerdir ve bu gelişim hâlen devam etmektedir. Nitekim bu kitapta dil, kültür, cinsiyet, kimlik, ötekilik gibi anahtar kavramlar baz alınarak yer verilecek birçok fikir, adı geçen araştırma alanları ile doğrudan ilişkilidir.

Sonuç olarak bir dünya edebiyat demek bir dünya sorun mu demektir ya da dünyadaki edebiyatların çokluğu, bunların ifade edildikleri dillerin fazlalığı bize içinden çıkılmaz bir resim mi sunmaktadır gibi sorulara cevap aranacak bu kitapta dünya ile edebiyatın arasındaki ilişkinin bir sorundan öte, yeni bakış açıları edinmek adına bir fırsat sunduğu gösterilmeye çalışılacaktır. Böylece edebiyata daha yenilikçi bir açıdan bakmak mümkün olacaktır. Bunu yaparken elbette ki dünya ile edebiyat arasındaki ilişkinin karmaşık bir yapıya sahip olduğu da ana hatlarıyla göz önüne serilecektir. Ancak bu yapılırken, söz konusu karmaşık durumun tam olarak yeni bakış açılarına fırsat veren bir ortamı uygun hâle getirdiği vurgulanacaktır. Katı kuralları olan, içine kapanık, yerleşik bir disiplin olmak yerine yeni yaklaşımlara, tartışmalara açık, dışa dönük bir saha olarak edebiyat, dünya kavramını daha kapsamlı ve eleştirel bir noktadan anlamak ve dünya ile edebiyat arasındaki ilişkiyi daha sağlıklı bir şekilde irdelemek noktasında rol oynayacaktır. Hiç kuşku yok ki bugün dünya ile ilişkimiz kaçınılmaz bir hâl almıştır. Dünyada olup biten şeylere erişimde yakalanılan hız her geçen gün daha nitelikli bir hâl almaktadır. Aynı şekilde, bir araştırmacı, akademik yayınlar ve makalelerin içeriklerinden hızlıca haberdar olmaktadır. En basitinden, sosyal medya araçlarında yaratılan küresel trendler ya da uluslararası medya platformlarında eş zamanlı gösterilen dizi ve filmler dünya ile olan bağımızı pekiştiren ve güçlendiren olgular olarak sayılabilir. Yine çeviri faaliyetlerinde yakalanılan ivme, daha çok kaynağa daha hızlı bir şekilde erişebilme imkânını sunmaktadır. Edebiyatı ürettiğimiz dil bu şekilde gelişmelere maruz kalırken, o dilin de hem temeli hem parçası olduğu kültür hiç olmadığı kadar dinamik ve küresel bir karaktere bürünmüştür. Geline bu noktada, edebiyatı dünyanın sunduğu sayısız unsurdan ve olgudan faydalanarak yeniden ve yeniden yorumlamak, tanımlamak ya da tercüme etmek hem dünyaya dair bakışımızı hem edebiyata yaklaşımımızı daha nitelikli bir hâle sokacaktır. Bu kitap ile tam olarak bu amaçlanmaktadır.

Bu kitabın amacı gerek amatör okura gerekse profesyonel araştırmacıya edebiyata dair güncel gelişmeler üzerine, genel hatları ile bir panorama sunup, bunlar üzerinden yeni bakış açıları yaratmak ve yollar açmaktır. Dünya ve edebiyat ilişkine dair kısa bir giriş mahiyetinde olan bu kitap, gündelik hayatın da parçası olmuş birçok unsura eleştirel bir gözle bakmayı sağlayacaktır. Bu unsurlar, izlediğimiz dizi ve filmlerden, okuduğumuz kitaplara uzanan geniş bir yelpazeyi içine almaktadır. Nitekim edebiyat artık sadece belli türlerin dayattığı kalıplara uymak zorunda olan yazılı metinlerden daha fazlasıdır. Kitaplardan uyarlanan medya ürünleri, dilin farklı formlarının kullanıldığı sosyal medya platformları, kısacası dile ve kültüre dair çok çeşitli unsurlar edebiyat ile bağlantısı olan farklı ifade biçimleridir. Bu kitap ile Türk edebiyatına yenilikçi bir perspektiften bakabilmek ve Türk edebiyatı eserlerini güncel kuramsal şartlar bağlamında yeniden okumak imkânına zemin de yaratılmış olacaktır. Türk edebiyatı eserlerinin dünya ile bağı, bu kitapta sunulan farklı kuramsal ve eleştirel olanaklardan hareketle edebiyat araştırmacısı tarafından yeniden irdelenecek, böylece Türk edebiyatı yazarları farklı perspektiflerden incelenebilecektir. Bu kitabın okuruna edebiyat ile ilgili geniş ve olabildiğince kapsayıcı bir çerçeve çizilerek, edebiyatın sadece eserlerin kendisi, yani öyküsü veya mesajı ya da kullanılan üslup ve dil ikilisiyle sınırlı olmadığını altı çizilecek, bu eserlerin kültür, çoğulluk ve farklılık gibi birçok sayıda kavram ve olguyla ilişkilendirilebileceğine dair bir önerme sunulacaktır. Bu şekilde bir edebiyat okuması, Türk edebiyatı eserlerinin sahip olduğu potansiyeli daha iyi bir biçimde irdelemeyi de mümkün kılacaktır. Umuyorum ki bu kitap sayesinde, Türkçede yeterli sayıda olmayan, edebiyat incelemesi üzerine kaleme alınmış kaynakçaya bir başvuru kaynağı kazandırılmış olacaktır.

BAŞLANGIÇ OLARAK BİR DÜNYA EDEBİYAT

Dünya ve edebiyat kavramlarını bir araya getirmek, yanında birçok problemi de getirmektedir. İletişimin uluslararası boyutlarının her geçen gün daha üst seviyelere ulaşması, söz konusu problemlerin daha karmaşık hâle gelmesine neden olmakta, edebiyatların birbiri ile olan ilişkisinin niteliği de bunun sonucu olarak şekil değiştirmekte, değişmektedir. Bu bağlamda, özellikle yirminci yüzyılın ortalarından itibaren Amerika Birleşik Devletleri'nde akademik varlığını hissettirmeye başlayan ve sonrasında Türkiye de dahil dünyanın birçok üniversitesinde gelişim gösteren “karşılaştırmalı edebiyat” alanı, dünya ve edebiyat problemini kendine odak noktası yapan, buna dair sorular soran, dünyayı ve edebiyatı güncel şartlar altında yeniden yorumlamayı kendine görev edinen bir alan olarak karşımıza çıkar. Buna göre edebiyatların çoğul karakteri, ülkeler arası edebiyat meselesi, ülke içi edebiyatların varlığı bir dünya edebiyat ile uğraşmak anlamına geliyor. Ancak içinden çıkılmaz bir labirenti çağrıştıran olumsuz bir durumun ötesinde, karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları dünya ve edebiyat ilişkisinin gelişim dinamiklerine, edebiyatın güncel dünya şartlarına nasıl tepki verdiği ya da bu şartları ne derece etkilediğine, dolayısıyla edebiyatın dünyanın tanımını etkileyen bir faktör hatta aktör olup olmadığı sorularıyla ilgileneren tartışma ortamı yaratmaktadır. Bir başka deyişle, edebiyat sadece geleneksel ya da folklorik tanımıyla güzel söz söyleme sanatı, bir ülkeyi başka ülkelere tanıtmaya amacıyla yapılan bir uğraş ya da milli duygulara hitap eden yerel bir ifade şeklinden ibaret olmayıp, dile ve kültüre eleştirel bir bakışla yeniden ve yeniden bakmayı olanaklı kılan canlı bir yapıyı işaret etmektedir. Bu yapı, güncel gelişmelere açık, kuramsal eğilimler barındıran, edebi yaratım sürecinin her aşamasını ve her unsurunu mercek altına alan disiplinler-arası ve çok-disiplinli bir yapıdır. Bu yapının karmaşıklığını kriz olarak niteleyen bir bakış açısı olsa da edebiyatın tanımı dünya ile bağlantılı olarak genişledikçe daha eleştirel bir yaklaşım da gelişme imkânı bulmaktadır.

Dünya ve Edebiyat adını taşıyan bu kitabın ilk bölümünde, edebiyatın dünya ile olan ilişkisine dair sorular soran ve edebiyatın dünyadaki amacı ve yerine yönelik yaklaşımlarla şekillenen ve bu yolla edebiyat kavramının kendisini sorgulayan edebiyat kuramı olgusuna mercek tutulacak, bunu takip eden ikinci bölümde ise karşılaştırmalı edebiyat alanı üzerine odaklanılarak, dünya ve edebiyat kavramlarının arasındaki ilişkinin sorgulamalara sahne olan bu yakın zaman disiplinine dair, tarihsel süreci içerisine alacak şekilde genel bir resim sunulacaktır. Böylece edebiyatı, diğer edebiyatları ya da edebiyat-dışı unsurları dikkate alarak, iletişim, dil, çeviri gibi birçok faktörün etkileşim noktası olarak gören bir bakış açısı ile ilişkilendirilebilecek karşılaştırmalı edebiyat alanı ile ilgili anahtar kavramlar üzerinden bilgi verilecektir. Burada amaç, söz konusu akademik alanın edebiyata bakışı ne derece değiştirdiği üzerine okura ön bir fikir vermek ve sonraki bölümlere yönelik onu hazırlamak olacaktır. Nitekim karşılaştırmalı edebiyattan bahsetmeden dünya ve edebiyat ilişkisinden bahsetmek temeli düzgün olmayan bir girişim olacaktır. Edebiyat kavramının kendisine odaklanıp onun varoluşsal boyutlarını sorgulayan ilk iki bölümü takip eden diğer bölümlerde ise edebiyatın dünya ile olan ilişkisine yönelik daha geniş çaplı perspektifler sunan ve yalnızca edebi eserle sınırlı kalmayıp, insanı

ilgilendiren önemli olgu ve olaylara kuramsal önermeler getiren alanlara yer verilecektir. Edebiyat ve dünya arasındaki ilişkiyi birçok açıdan ele alacak bu kitapta, adı geçen kuramsal yaklaşımların ortaya attıkları en önemli noktalar ön plana çıkarılarak, bu noktalardan hareketle, olabildiğince anlaşılır ve somut bir kuramsal çerçeve çizilecektir. Ayrıca, dünyada olup biten kuramsal gelişmeler ile Türkçe yazılmış eserlerde dile getirilen yaklaşımlar bir arada sunulurken, Türkiye konumundan dünyadaki gelişmelere yönelik de bir pencere açılacaktır. Bu kitap, kuramsal yaklaşımları pasif bir dizin ya da sözlük tarzında sunmaktan öte, bir yandan her okur profiline hitap edecek küçük ölçekli, basit karşılaştırmalar ve örneklendirmeler yoluyla kuramın öne sürdüğü fikirleri güncel dünya şartları bağlamında değerlendirecek, diğer yandan, bu fikirleri (kendime ait) bireysel yorumlamalar ile gerek güçlü yönleri gerekse handikaplarıyla masaya yatıracaktır. Dolayısıyla, bu eserin her aşamasında eleştirel doz belirli bir seviyede korunarak, sadece kuru bir kuram tanıtım metni olmanın ötesinde, okura edebiyat ve dünya ilişkisine dair her anlamda sorgulayıcı bakış açıları sunarak edebiyata canlı bir dünya niteliği kazandıracak verimli okumalar önerecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM
EDEBİYAT KURAMI

1

Edebiyat Ne İşe Yarar?

Arapça “iyi ahlak, incelik” anlamlarına gelen edeb kökünden türetilen ve dilimize kazandırılan “edebiyat” ifadesi, Batı dillerinde kullanılan ve Latince kökenli, “harfler” anlamına gelen, litterae sözcüğünden türetilen litteratura ifadesine karşılık gelmektedir. Burada görüldüğü üzere, bir tarafta edebiyatta kullanılan içerik ile ilgili bir durum söz konusuysen, diğer tarafta onun yazılı olmasına vurgu yapılmaktadır. Etimolojik olarak farklı yollar izleyen iki sözcük, bugün aynı geniş sahayı tanımlayan iki farklı ifadedir. Küresel iletişimin ve kültürel alışverişin bugün eriştiği nokta, kaçınılmaz olarak, edebiyatın kendi içine kapanık yerel ya da ulusal karakterini uluslararası, değişimlere açık ve dolayısıyla daha esnek bir boyuta taşımasına sebep olmuştur. Edebiyat denince artık sadece bir coğrafyanın veya bölgenin benimsediği, sadece bu sınırlı coğrafyada yaşayan insanları ilgilendiren, onlara hitap eden ve buna göre şekillenen bir edebiyat tanımı değil, dünyadaki tüm coğrafya ve bölgelerin edebiyat tanımlarına olabildiğince açık, devamlı olarak kendini yenileme ve yorumlama ihtiyacı bulunan bir kavram ve olgu akla gelmektedir. Zira günümüz şartlarında, etimolojik arkaplanının ötesinde edebiyatın tanımını çok farklı düzlemlere taşıyan eğilimler söz konusudur. Bunlar edebiyatı yalnızca güzel ve ince ifade adına yazılı olarak üretilen bir uğraşın ötesinde, ifadenin birçok farklı biçimi ile ilgilenen bir üretim ve araştırma sahası olarak görmektedirler. Bu çerçevede, dijital sanat, sokak freskleri, sosyal medyada paylaşılan bir mesaj, bir gösteride atılan bir slogan edebiyatın konusu olabilmektedir. Edebiyatın içeriği, bu içeriği sunmak için kullanılan dili, bu dilin barındırdığı farklı potansiyel özellikleri, hangi kültürel unsurların hangi bağlamda kullanıldığı, tüm bu unsurları meydana getiren yazarın dünya görüşü, kimliği, edebi eserini ne amaçla yazmış olabileceği, verdiği bir mesajın olup olmadığı, daha önce yazılmış olan eserlerle ne derece benzerlik gösterdiği, yeni şeyler söyleyip söylemediği, bu yeni şeylerin ne derece radikal karakterde olduğu, eserin edebiyata dair görüşümüzü ne denli etkilediği gibi konular, “edebiyat kuramı” kavramına temel hazırlayan sorular olmuşlardır. Edebiyat kuramı tartışmaları, edebiyatın dar, bölgesel tanımından kurtarılarak, onu olabildiğince geniş bir bağlamda ele almaya çalışmış ve böylece edebiyatı ülke ya da millet tekelinin ötesinde bir dünya meselesi olarak görmek mümkün olmuştur.

Kuramlar, gündelik hayatımızın doğal bir parçası gibi görünen, varlığını sorgulama gereği duymadığımız durumlar ve varlıklar üzerine eleştirel bir optik tutarak, bunlar ile ilgili bizi düşünmeye yönlendiren yaklaşımlardır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısı ve içerisinde bulunduğumuz yirmi birinci yüzyıl, kuramlar açısından oldukça verimli bir zaman aralığı olmuştur. Bu gelişimde, Jonathan Culler’a göre, hayatımızın olağan parçalarıymış gibi görünen dil, kültür, kimlik gibi olguları düşünsel süzgeçten devamlı olarak geçirerek kabul edilmiş şeyleri bozma, yeniden yapma, bunlara yeni tanımlamalar getirerek derinlemesine bilgi sahibi olma arzusu önemli rol oynamaktadır (16). Bir diğer deyişle kuram, etrafımızda olup biten şeyleri kendi hâllerinde, başıboş bırakmayıp düşünsel bir düzene sokmak kaydı ile onlara daha tatmin edici, spekülâtif bir anlam kazandırma isteğidir. Burada amaç, tarihsel sürecin sonucu olarak kurulmuş birtakım yargıları yeniden yorumlamaya tabi tutarak, hayatı kendi akışına bırakma eğilimini kabullenmemektir. Böylece, örneğin cinsiyet, yalnızca kimlikte işaretlenen bir sözcük olmaktan çıkıp, tarihsel, politik, kültürel, dilsel boyutları

KAYNAKÇA

- Adorno, Theodor W. *Aesthetic Theory*. University of Minnesota Press, 1997.
- Aksal, Sabahattin Kudret. *Yazılar, Yanıtlar*. Yapı Kredi Yayınları, 2018.
- Apter, Emily. *The Translation Zone: A New Comparative Literature*. Princeton University Press, 2006.
- Apter, Emily. *Against World Literature: On the Politics of Untranslatability*. Verso, 2013.
- Aristoteles. *Poetika: Şiir Sanatı Üzerine*. Ari Çokona ve Ömer Aygün (çev.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.
- Barker, Chris. *Cultural Studies: Theory and Practice*. Sage Publications, 2008.
- Barker, Chris. *Making Sense of Cultural Studies: Central Problems and Critical Debates*. Sage Publications, 2002.
- Barker, Chris ve Emma A. Jane. *Cultural Studies: Theory and Practice*. Sage Publications, 2016.
- Bassnett, Susan. *Comparative Literature: A Critical Introduction*. Blackwell, 1998.
- Bassnett, Susan. "Culture and Translation." *A Companion to Translation Studies*, Piotr Kuhiwczak ve Karin Littau (ed.), Multilingual Matters Ltd, 2007, 13-23.
- Behdad, Ali ve Dominic Thomas. *A Companion to Comparative Literature*. Wiley Blackwell, 2011.
- Benjamin, Walter. *One-way Street and Other Writings*. J. A. Underwood (çev.), Penguin Books, 2009.
- Bernheimer, Charles. *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*. The Johns Hopkins University Press, 1995.
- Bertens, Hans. *Literary Theory: The Basics*. Routledge, 2001.
- Bhabha, Homi K. "Signs Taken for Wonders." *The Post-Colonial Studies Reader*, Bill Ashcroft, vd. (ed.), Routledge, 1995, 38-43.
- Bhabha, Homi K. *The Location of Culture*. Routledge, 2004.
- Bourdieu, Pierre. *Le sens pratique*. Les Editions de Minuit, 1980.
- Brunel, Pierre. *Qu'est-ce que la littérature comparée?* Armand Colin, 2009.
- Buthelezi, Mbongiseni, vd. *The Princeton Sourcebook in Comparative Literature: From the European Enlightenment to the Global Present*. Oxfordshire: Princeton University Press, 2009.
- Butler, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, 1999.
- Cassin, Barbara. *Éloge de la traduction: Compliquer l'universel*. Fayard, 2016.
- Cheah, Pheng. *What is a World? : On Postcolonial Literature as World Literature*. Duke University Press, 2016.
- Chevreil, Yves. *La littérature comparée*. Presses Universitaires de France, 2016.
- Claudon, Francis ve Karen Haddad-Wotling. *Précis de littérature comparée*. Armand Colin, 2015.
- Culler, Jonathan. *Literary Theory*. Oxford University Press, 2011.
- Damrosch, David. *World Literature in Theory*. Wiley Blackwell, 2014.
- D'haen, Theo. *The Routledge Concise History of World Literature*. Routledge, 2012.
- D'haen, Theo, vd. *World Literature: A Reader*. Routledge, 2013.
- Dizdar, Dilek ve Ülker İnce. *Çeviri Atölyesi: Çeviride Tuzaklar*. Can Yayınları, 2021.
- Domínguez, Cesar, vd. *Introducing Comparative Literature: New Trends and Applications*. Routledge, 2015.
- During, Simon. *The Cultural Studies Reader*. Routledge, 1999.
- Du Toit, Angélique. "Grand Narrative, Metanarrative." *The Lyotard Dictionary*, Stuart Sim (ed.), Edinburgh University Press, 2011, 86-89.

- Eagleton, Terry. *Literary Theory: An Introduction*. Blackwell Publishing, 2008.
- Ecevit, Yıldız ve Filiz Kardam. "1990'ların Sonunda Bir Kadın İletişim Kuruluşu: Uçan Süpürge." *90'larda Türkiye'de Feminizm*, Aksu Bora ve Asena Günel (ed.), İletişim Yayınları, 2021, 87-108.
- Eysteinson, Astradur ve Daniel Weissbort. *Translation-Theory and Practice: A Historical Reader*. Oxford University Press, 2006.
- Fanon, Frantz. *Les damnés de la terre*. Editions La Découverte & Syros, 2002.
- Foucault, Michel. *L'archéologie du savoir*. Gallimard, 1969.
- Franco, Bernard. *La Littérature comparée*. Malakoff: Armand Colin, 2016.
- Ganguly, Debjani. *This Thing Called the World: The Contemporary Novel as Global Form*. Duke University Press, 2016.
- Garrard, Greg. *Ecocriticism*. Routledge, 2004.
- Gasché, Rodolphe. "Infrastructures and Systematicity." *Deconstruction and Philosophy: The Texts of Jacques Derrida*, John Sallis (ed.), The University of Chicago Press, 1988, 3-20.
- Göktürk, Akşit. *Çeviri: Dillerin Dili*. Yapı Kredi Yayınları, 2018.
- Göktürk, Akşit. *Sözün Ötesi*. Yapı Kredi Yayınları, 2019.
- Göle, Nilüfer. *Modern Mahrem: Medeniyet ve Örtünme*. Metis Yayınları, 2019.
- Hutchinson, Ben. *Comparative Literature: A Very Short Introduction*. Oxford University Press, 2018.
- Jarrety, Michel. *La critique littéraire en France: histoire et méthodes (1800-2000)*. Malakoff: Armand Colin, 2016.
- Klages, Mary. *Literary Theory*. Bloomsbury Publishing, 2017.
- Kuçuradi, İoanna. *Çağın Olayları Arasında*. Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 2016.
- Küpper, Joachim. *Approaches to World Literature*. Akademie Verlag, 2013.
- Lacan, Jacques. *Écrits*. Editions du Seuil, 1966.
- Lewis, Jeff. *Cultural Studies: The Basics*. Sage Publications, 2008.
- Mahon, Peter. *Posthumanism*. Bloomsbury Academic, 2017.
- Masson, Jean-Yves. "Le cosmopolitisme littéraire de Charles Dédéyan." *Revue de Littérature Comparée* 336, sayı 4 (2010): 485-492.
- McRobbie, Angela. *The Uses of Cultural Studies*. Sage Publications, 2005.
- Meriç, Cemil. *Kırk Ambar: Rümuz-ül Edeb*. İletişim Yayınları, 2017.
- Moore-Gilbert, Bart. "Spivak and Bhabha." *A Companion to Postcolonial Studies*, Henry Schwarz ve Sangeeta Ray (ed.), Blackwell Publishing, 2005, 451-466.
- Moran, Berna. *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İletişim Yayınları, 2017.
- Munday, Jeremy. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. Routledge, 2016.
- Nayar, Pramod K. *Frantz Fanon*. Routledge, 2013.
- Newton, K. M. "Structuralism." *Literary Theories: A Reader and Guide*, Julian Wolfreys (ed.), New York University Press, 1999, 15-48.
- Onega, Susana. "Structuralism and Narrative Poetics." *Literary Theory and Criticism*, Patricia Waugh (ed.), Oxford University Press, 2006, 257-279.
- Özkul, Barış. "Karşılaştırırken: Farklar mı Benzerlikler mi?" *Notos* 74, sayı 6 (2018): 46-48.
- Özlü, Tezer. *Yaşamın Ucuna Yolculuk*. Yapı Kredi Yayınları, 2023.
- Pageaux, Daniel. *La littérature générale et comparée*. Paris: Armand Colin, 1994.
- Pamuk, Orhan. *Öteki Renkler: Seçme Yazılar ve Bir Hikâye*. Yapı Kredi Yayınları, 2013.
- Parla, Jale. *Edebiyat Yazıları: Kuram ve İnceleme*. İletişim Yayınları, 2023.
- Prendergast, Christopher. *Debating World Literature*. Verso, 2004.
- Richter, David H. "Chicago Formalism." *A Companion to Literary Theory*, David H. Richter (ed.), Wiley Blackwell, 2018, 24-35.

- Said, Edward W. *Orientalism*. Penguin Books, 2019.
- Saktanber, Ayşe. "Türkiye'de Medyada Kadın: Serbest, Müsait Kadın veya İyi Eş, Fedakâr Anne." *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, Şirin Tekeli (haz.), İletişim Yayınları, 2015, 187-206.
- Schäffner, Christina. "Skopos theory." *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, Mona Baker (ed.), Routledge, 2000, 235-238.
- Seidman, Steven. *Difference Troubles: Queering Social Theory and Sexual Politics*. Cambridge University Press, 1997.
- Spivak, Gayatri C. "Can the Subaltern Speak?" *Can the Subaltern Speak? : Reflections on the History of an Idea*, Rosalind C. Morris (ed.), Columbia University Press, 2010, 21-80.
- Stevens, Anne H. *Literary Theory and Criticism: An Introduction*. Broadview Press, 2015.
- Sullivan, Nikki. *A Critical Introduction to Queer Theory*. New York University Press, 2003.
- Taner, Haldun. *Zamanın Getirdiği Perspektifler: Dünya Edebiyatı ve Edebiyatçıları*. Tuncay Birkan (haz.), Yapı Kredi Yayınları, 2022.
- Tötösy de Zepetnek, Steven. *Comparative Cultural Studies and Michael Ondaatje's Writing*. Purdue University Press, 2005.
- Tötösy de Zepetnek, Steven ve Louise O. Vasvári. *Comparative Hungarian Cultural Studies*. Purdue University Press, 2011.
- Turner, William B. *A Genealogy of Queer Theory*. Temple University Press, 2000.
- Uygur, Nermi. *Kültür Kuramı*. Yapı Kredi Yayınları, 2022.
- Vaillant, Alain. *L'histoire littéraire*. Malakoff: Armand Colin, 2017.
- Wolfe, Cary. *What is Posthumanism?* The University of Minnesota Press, 2010.
- Wright, Elizabeth. *Psychoanalytic Criticism: Theory in Practice*. Routledge, 2003.
- Yavuz, Hilmi. *Edebiyatla Felsefe Arasında*. Everest Yayınları, 2019.
- Zhang, Yinde. "La littérature comparée en Chine: dynamisme et perspectives." *Revue de Littérature Comparée* 362, sayı 2 (2017): 154-167.

ÖZGEÇMİŞ

Alaner İmamoğlu Bođaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Lisansını İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı programında tamamlayan İmamoğlu, yüksek lisans ve doktora eğitimini Fransa'da bulunan École Normale Supérieure de Lyon bünyesinde, karşılaştırmalı edebiyat sahasında gerçekleştirmiştir. *La notion d'Ailleurs dans les récits romanesques du XXe et du XXIe siècles* adını taşıyan doktora tezinde çağdaş seyahat edebiyatı üzerine karşılaştırmalı bir çalışma sunan İmamoğlu'nun uzmanlık alanları arasında yeni Türk edebiyatı, seyahat yazını, karşılaştırmalı edebiyat ve kültürel çalışmalar yer almaktadır.

SELCUK UNIVERSITY PRESS

ISBN: 978-9-75448-262-1

9 789754 482621

ALANER İMAMOĞLU

DÜNYA VE EDEBİYAT

KISA BİR GİRİŞ

DÜNYA VE EDEBİYAT KISA BİR GİRİŞ

2026

9

789754

482621

SELÇUK
UNIVERSITY
PRESS